

आतां घरांत एखादा टेलिव्हिजन सेट घ्यावा
असा वेत चालला असेल
ना तुमचा ?

त्यासाठी आमच्या संचित ठेव
योजनेखाली वचत करा...

या योजनेमुळे मिळणारा फायदा सर्वाधिक आहे. मुदत ठेवींमध्ये मिळणाऱ्या फायद्यापेक्षाही अधिक !
तुमच्या मनात भरलेल्या त्या नवीन टेलिव्हिजन सेटसाठी या योजनेखाली वचत करा.
मग पाहा खरेदीचा बोजा असा काही जाणवणारच नाही !
खालील कोष्टक पहा म्हणजे तुमच्या हे लक्षात येईल की ही योजना म्हणजे खरोखरी एक वरदानच आहे.

रक्कम	मुदत (महिने)	परत मिळणारी रक्कम
रु. १०००	१८	रु. ११००
रु. १०००	३३	रु. १२००
रु. १०००	४६	रु. १३००
रु. १०००	६०	रु. १४००
रु. १०००	६९	रु. १५००

या योजनेखाली शंभर रुपयाच्या पर्टीमध्ये देखील ठेव स्वीकारली जाते.
आमच्या कोणत्याही शाखेतून अधिक तपशील मिळू शकेल.

बँक ऑफ महाराष्ट्र

हेड ऑफिस : ११७७ बुधवार पेठ, पुणे-२.

सतिने वनवास न पत्करता अयोध्येचे राज्य
चालविले असते तर ?

अखिल भारतीय महिला परिषदेचे अधिवेशन मिरत येथे भरविण्यात आले होते. परिषदेच्या उद्घाटन प्रसंगी बोलताना प्रवास व ना. गी. मिमान वाहतूक खात्याच्या उपमंत्री डॉ. सरोजिनी महिरी म्हणल्या की श्रीगामाबगोर सीताही वनवासात गेली. पण तशी न जाता तिने जर अयोध्येचे राज्य चालविले असते तर ह्या देशाचा इतिहास निराळ्या वळणाने गेला असता. ह्या देशात कायदे करणारांनी अगदी प्राचीन काळापासून अशा प्रकारचे कायदे बनविले आहेत की त्या मुळे स्त्रियांना समाजात दुय्यम दर्जाचे स्थान प्राप्त झाले आहे. त्यांना पुरुषांच्या बरोबरीने अजूनही वागविण्यात येत नाही. ह्यावर उपाय एकच आहे आणि तो म्हणजे स्त्रियांनी सामाजिक जावनाच्या सर्व क्षेत्रांत भाग घेतला पाहिजे आणि आपले हक्क बजावण्यासाठी धीराने पुढे आले पाहिजे. ह्याबाबतीत सुशिक्षित स्त्रियांवर विशेष जबाबदारी पडते. स्वातंत्र्यानंतर सर्व स्त्रियांना बरोबरीचे अधिकार देण्यात आले. परंतु ज्या स्त्रिया अशिक्षित राहिल्या त्यांना स्वतःचे हक्क बजाविण्याची संधी अजूनही मिळत नाही. त्यांना त्यांच्या हक्कांची जाणीव करून देण्याचे काम सुशिक्षित स्त्रियांनी केले पाहिजे. आता काळ बदलला आहे आणि बदलत आहे. त्याला अनुसरून अ. भा. महिला परिषद उपयुक्त कार्य करीत आहे. संघटनेने स्वातंत्र्याच्या लढ्यात महत्त्वाची मदत केली. त्याचप्रमाणे नुकत्याच झालेल्या भारत-पाक युद्धातही चांगली कामगिरी करून दाखविली आहे. युद्ध संपल्यानंतर युद्धात कामी आलेल्या जवानांच्या बायकांना पुन्हा आपल्या पायांवर उभे करण्याच्या कामातही संघटनेने लक्षात घेण्यासारखा वाटा उचलला आहे, ही समाधानाची गोष्ट आहे.

‘ग्रंथालय भूषण’ श्री. हरीभाऊ देशपांडे

महाराष्ट्र-राज्य ग्रंथालय संघाच्या वतीने यंदाच्या वा. वि. भट सत्कार पारितोषिकात ‘ग्रंथालय भूषण’ ही पदवी व ३०० रु. चे रोख बक्षीस श्री गणेश मोफत वाचनालय व ग्रंथालय ह्याचे संस्थापक आणि निरलस कार्यकर्ते श्री. हरीभाऊ देशपांडे ह्यांना देण्यात आले आहे. अमरावती येथे ह्या महिनाअखेर भरणाऱ्या ग्रंथालय परिषदेत त्यांचा सत्कार केला जाईल. श्री. देशपांडे ह्यांनी नुकतेच ७३ व्या वर्षात पदार्पण केले असून गेली ५० वर्षे त्यांनी ह्या क्षेत्रात सेवावृत्तीने, निरपेक्षपणे, सातत्याने, उत्कृष्ट कार्य चालविले आहे. ‘ग्रंथालय भूषण’ पदवी मिळविण्याचा पहिला मान त्यांना देण्यात सत्कार समितीने दाखविलेली गुण-ग्राहकता अनुकरणीय आहे; केवळ गुणांचीच कदर तिने दाखविली आहे.

‘विलायत’च्या आमिषाला बळी पडणाऱ्या
भाबड्या तरुणी

काही दलाल मध्यमवर्गीय तरुणांना विलायतेमधील चैनीचे आमिष दाखवून त्यांची अरबी देशांकडे रवानगी करतात, त्याबद्दल इशारा देणारे पत्रक हरियाणा सरकारने काढले आहे. अरबी देशांतील श्रीमंत लोकांना हिंदी मुली नोकरीस ठेवणे हे प्रतिष्ठेचे लक्षण वाटते. ह्या फलदायी नोकरीच्या आमिषामुळे कित्येक मुली भरमसाठ व्याजाने कर्जे घेऊन दलालांना ५०० रु. ते २,००० रु. दलाली देतात. पासपोर्ट किंवा विहसा न घेता हे एजंट ह्या मुलींना चोरट्या मार्गे अरबी देशांकडे पाठवितात. काही मुलींची अरबी लोकांशी लग्न लावून तिकडे पाठविले जाते हे ‘नवरे’ अरबी देशांत गेल्यावर ‘बधूना’ फारकत देतात आणि विचाऱ्या मुलींना नको ते धंदे करून पोट भरावे लागते. त्यांना पासपोर्ट किंवा विहसा नसल्यामुळे ह्या मुली एजंटंचे भक्ष्य बनतात. काही मुली कुंटणखान्यात दाखल होतात. नव्या वातावरणाशी आणि नव्या मूल्यांशी समरस होणे त्यांना शक्य होत नाही.

काँग्रेस अधिवेशनाचा खर्च ४० लाख रु.

कलकत्ता येथे भरविण्यात आलेल्या विधननगर काँग्रेस अधिवेशनासाठी काँग्रेसला ४० लाख रुपये खर्च आला असावा असा अंदाज करण्यात आला आहे. पक्षाने केलेल्या ह्या खर्चासाठी सुमारे १५ लाख रुपये छोट्या ठेवींच्या रूपाने गोळा करण्यात आले आहेत. कमी पडलेली रक्कम उभारण्यासाठी पश्चिम बंगाल प्रदेश काँग्रेसला मोठ्या प्रमाणावर वर्गणी गोळा करावी लागणार आहे. अधिवेशन ज्या ठिकाणी भरविण्यात आले त्या ठिकाणी सुखसोयी करण्यासाठी बंगाल सरकारने १ कोटी रुपयांची गुंतवणूक केली आहे. अधिवेशनाची सोय म्हणून पोस्ट व टेलिग्राफ खात्याने विधननगर सर्व महत्त्वाच्या शहरांशी टेलिक्स सुदेशवहन पद्धतीने जोडले होते. ३०० टेलिफोन्स व एक तात्पुरता एक्सचेंज ह्यांची उभारणी केली होती. आता ह्या सोयी चालू राहतील.

तरुण राहण्यासाठी प्रे. निक्सन ह्यांचा तोडगा

अमेरिकेचे अध्यक्ष निक्सन ह्यांनी आपल्या ६० व्या वाढदिवसाच्या निमित्ताने दिलेल्या एका मुलाखतीत तारुण्य टिकवून धरण्यासाठी तोडगा सांगितला आहे. ते म्हणतात की वाढत्या वयाला थोपवावयाचे असेल तर कंटाळवाणा आयुष्यक्रम सोडून दिला पाहिजे. नेहमी भविष्यकालाकडे नजर ठेवली पाहिजे आणि आवती-भोवती तरुणांचा गराडा राहिल अशी दक्षता घेतली पाहिजे. बहुतेक वयस्कर माणसे वयाने वाढतात तसतशी आपला जीवनाचा वेग कमी करत जातात. पण ही फार मोठी चूक आहे. माणसाने आपले आध्यात्मिक जीवन सदैव प्रवाही ठेवले पाहिजे. म्हणजे मग वाढत्या वयाचा कधीही परिणाम होणार नाही. जो मंदावला तो वयस्कर झाला असे समजावे.

“अर्थ एव प्रधानः” इति कौटिल्यः अर्थमूलो धर्मकामाविति । —कौटिलिय अर्थशास्त्र.

हरितक्रांतीचा फायदा छोट्या शेतकऱ्याला नाही

इंडिअन सोसायटी ऑफ अग्रिकल्चरल स्ट्रेटिस्टिक्स ह्या संघटनेच्या २६ व्या परिषदेत बोलताना नॅशनल अग्रिकल्चरल कमिशनचे उपाध्यक्ष श्री. बी. शिवरामन म्हणाले की भारतात झालेल्या हरितक्रांतीचा फायदा छोट्या शेतकऱ्याला मिळत नाही. कारण, बडे शेतकरी अधिक सामर्थ्यवान् आणि वजनदार आहेत. शेतीच्या उत्पादनाचे नवे तंत्र उपलब्ध झाले असले तरी त्याचा कल मोठ्या शेतकऱ्यांकडे वळलेला दिसून येतो. सध्याची धोरणे अशी आहेत की मोठ्या शेतकऱ्याला लहान शेतकऱ्यांच्या हिताचा बळी देऊन आपला स्वार्थ साधता येतो. असे करण्यापासून त्याला परावृत्त करण्याचे उपाय योजले जात नाहीत. हल्ली चालू असलेली पाणीपुरवठ्याची पद्धत पाहिजे त्याने पाहिजे तेव्हा पाणी जमेल तर घ्यावे अशी आहे. पाणीपुरवठ्यावर नियंत्रण असे नाहीच. ज्याला पाणी घेण्याची ताकद आहे तो ते घेत आहे. ही पद्धत अतिशय सदोष आहे. त्यामुळे समाजातील सामर्थ्यसंपन्न मोठे शेतकरी उपलब्ध असलेल्या पाण्याचा मोठा हिस्सा स्वतः घेतात. अर्थातच छोट्या शेतकऱ्याला पाण्यासाठी ताटकळत वाट पाहावी लागते. कधी कधी त्याला ते मिळत नाही. पाणीपुरवठ्याच्या बाबतीत सर्व खेड्यांना सारखा न्याय मिळत नाही. ज्या खेडेगावाला एखादा मोठा पुढारी असतो त्या खेड्याला भरपूर पाणीपुरवठा होतो त्यामुळे अनेक छोट्या शेतजमिनीला योग्य वेळी पाणी मिळू शकत नाही. छोट्या शेतकऱ्यांना आणखीही एका अडचणीला तोंड द्यावे लागते त्याच्या शेतात पाण्याचा निचरा करण्याची सोय बहुधा असत नाही त्यामुळे कमी कमी जरूरीपेक्षा अधिक पाणी साठून त्याच्या जमिनीत दलदल माजून राहते.

मोठ्या शेतकऱ्याला मात्र असा त्रास होत नाही. कारण खेड्यातील निम्म्यापेक्षाही अधिक जमीन त्याच्या मालकीची असते. पाणी साचून जमिनीला धोका उत्पन्न होण्याचा संभव दिसला की तो पाणी सरळ जवळपासच्या छोट्या शेतात सोडून देतो. पिकांचे संरक्षण करण्याची सध्याची पद्धतही दोषपूर्ण आहे. पिकांवरील रोगराईचा नायनाट करण्यासाठी औषधे फवारण्यात येतात. परंतु हे काम व्यक्तिशः शेतकऱ्यांवर सोपविण्यात येते. खेडे हा घटक धरून एखाद्या भागातील सर्व पिकांवर संरक्षक औषधे अगर रसायने वापरण्यात येत नाहीत.

ह्याही बाबतीत मोठा शेतकरी सुरक्षित असतो. त्याची जमीन मोठी असल्यामुळे आसपासच्या शेतातील फिडींचा व रोगांचा त्याच्या पिकांवर फारसा परिणाम होत नाही. कारण, फिडींचा प्रादुर्भाव त्याच्या पिकांवर होण्यास पुष्कळदा वेळ लागतो. ह्याच्या उलट छोट्या शेतकऱ्यांची परिस्थिती आहे. जवळच्या बड्या शेतकऱ्याने आपल्या जमिनीवरील पिकांचे रक्षण करण्यासाठी योग्य उपाय वेळीच योजले नसल्यास त्याचा दणका छोट्या शेतकऱ्याला सहन करावा लागतो. कारण, त्याचे छोटे शेत रोगराईच्या भक्षस्थानी पडण्यास फारसा अवधी लागत नाही. छोट्या शेतकऱ्याला पतीवर कर्जपुरवठा केल्याने त्याची स्थिती सुधारेल हा एक भ्रम आहे. ह्या कर्जपुरवठ्याचा फायदा घेण्याचे त्याचे सामर्थ्य बड्या शेतकऱ्यांच्या मानाने फार तोकडे असते. मुळात छोट्या शेतकऱ्यांचे उत्पादन बेताबाताचे असते; आणि प्रचलित समाजपद्धतीत आपले भवितव्य कर्जपुरवठ्यावर अवलंबून ठेवणे त्याला सहाजिकच धोक्याचे वाटते. सतत अनिश्चित परिस्थितीत राहिल्याने हा जुगार खेळण्याची त्याची तयारी नसते.

चित्रगृहांच्या मालकांचे सरकारला निवेदन

सिनेमेटोग्राफ एक्झिबिटर्स असोसिएशन ऑफ इंडिआ ह्या संघटनेने पंतप्रधान श्रीमती इंदिरा गांधी ह्यांना थंबातील अडचणी-संबंधी एक निवेदन सादर केले आहे. निवेदनातील अनेक मागण्यांपैकी एक मागणी अशी करण्यात आली आहे की सिनेमागृहांना परवाने दे याबाबत आणि त्यामधीची अंमलबजावणी करण्या-विषयी सर्व देशांला समान अशी योजना तयार करण्यात यावी. त्याचप्रमाणे करमणूक करासंबंधीही सर्वत्र सारखे धोरण स्वीकारण्यात यावे. खेडेगांवांतून करमणूक कर व खेड्यांवरील कर अजिबात रद्द करण्यात यावा. सध्याच्या करपद्धतीमुळे सिनेमागृहांना अनेक मुली कर द्यावा लागतो. शिवाय करमणूक कराचा धोखाही मोठा आहे. तो कमी करून मोठ्या शहरात तो २० टक्क्यांपेक्षा अधिक नसावा अशी मागणी करण्यात आली आहे. छोट्या शहरांतून तर तो आगवचीच कमी असावा असे संघटनेने सुचविले आहे सिनेमाच्या विकासासाठी वेगळा निधी उभारण्यात यावा आणि करमणूक करापधी निदान १०२के रकम त्या निधीसाठी द्यावी अशी सूचना करून निवेदनात मागणी करण्यात आली आहे की ज्या ठिकाणी सिनेमागृहे नसतील

त्या ठिकाणी ती बांधण्यास उत्तेजन देण्यात यावे. भारतात सध्या ५॥ लाखांवर मध्यम शहरे व गावे आहेत. त्यापैकी फक्त २,२२४ गावी सिनेमागृहे आहेत. सध्या तिकिटापोटी मिळालेल्या ५ रुपयांपैकी ३ रुपये सरकार ह्या ना त्या स्वरूपाच्या कराने काढून घेते आणि उरलेले दोनच रुपये काय ते उद्योगधंद्याच्या हाती राहतात. ही परिस्थिती धंद्याला चिंता उत्पन्न करणारी आहे.

१९६१ पासून ८,५०० अमेरिकन विमानांचा नाश

उत्तर व्हिएटनाम सरकारला पॅरिस येथील वाटाघाटी पुन्हा सुरू करण्यास भाग पाडण्यासाठी अमेरिकेच्या विमानदलाने त्या देशावर नव्याने बाँबचे हल्ले अलीकडे सुरू केले होते. ह्या भयानक हल्ल्यांमुळे उत्तर व्हिएटनामचे भयंकर नुकसान होत आहे. पण खुद्द अमेरिकेच्या विमानांचाही नाश बराच होत आहे. नाताळ संपण्याच्या आदल्या दिवशी अमेरिकेने बाँबहल्ले थांबविण्याचे जाहीर केले. ह्याचे कारण घरचा विरोध अगर जागतिक लोकमत नसून विमानांचा नाश हे आहे, असा जाणकारांचा तर्क आहे. नव्या बाँबहल्ल्यात अमेरिकेची १५ बी-५२ मोठी बाँबर विमाने आणि बरीच लढाऊ विमाने कामास आली. अमेरिकेच्या लष्करी खात्याने जाहीर केलेल्या माहितीप्रमाणे १९६१ पासून अमेरिकेची ८,५०० विमाने नष्ट झाली आहेत. ह्या विमानांची किंमत सुमारे १,०५० कोटी डॉलर्स अथवा ७,६६५ कोटी रुपये आहे. उत्तर व्हिएटनाम, दक्षिण व्हिएट-

नाममधील मुक्तिसेना, कांबोडिया आणि लाओस ह्या भागावर अमेरिकेने केलेल्या बाँब हल्ल्यात २ हजार वैमानिक मृत्युमुखी पडले आहेत आणि त्याशिवाय १२,३६० बेपत्ता असल्याचे जाहीर करण्यात आले आहे. ५७२ वैमानिक उत्तर व्हिएटनाम-मध्ये पकडण्यात आले आहेत. ह्या युद्धात अमेरिकेने ७० लाख टन वजनाचे बाँब टाकले. दुसऱ्या जागतिक युद्धात २० लाख टन वजनाचे बाँब टाकण्यात आले होते. कोरिआतील युद्धात अमेरिकेने टाकलेल्या बाँबपेक्षा १० पट अधिक बाँब टाकण्यात आले. ह्या सर्व आकड्यांवरून पूर्वीच्या फ्रेंच इंडोचायनातील देशांची किती दारूण अवस्था झाली असेल त्याची कल्पना येईल.

मलेशियातील नवी हिंदी बँक

युनायटेड एशियन बँक ही संस्था इंडियन ओव्हरसीज बँक, युनायटेड कमर्शियल बँक आणि इंडियन बँक ह्यांच्या एकत्रीकरणाने निर्माण झाली आहे. ह्या तीन बँकांचे १९६८ मध्ये राष्ट्रीयीकरण झाले. मलेशियाच्या कायद्याप्रमाणे, राष्ट्रीयीकृत विदेशी बँकांना तेथे व्यवहार करण्यास बंदी आहे. युनायटेड एशियन बँकेची स्थापना ३० डिसेंबर रोजी झाली. तिच्या डायरेक्टर बोर्डावर १० डायरेक्टर असतील, त्यापैकी सहा मलेशियन हिंदी असतील. मलेशियाचे उद्योगपती टुंक अरिफ बंडारारा हे चेअरमन असून श्री. विष्णु मूर्ती हे चीफ एक्झिक्युटिव्ह होतील.

“जेतीला वर्षभर पाणी
शेतकऱ्याला भरपूर कमाई”

पाणी... पाणी

हवं तेव्हा, हवं तितकं

शेतानून सोनं पिकवायचं असेल तर
पिकाला वर्षभर, हवं तेव्हा - हवं
तितकं पाणी मिळायला हवं.

**त्या साठी भरवण्याचं
असं 'एकच'**

किलोस्कर एंजिन

३ ते १५ हार्स पॉवर

**किलोस्कर ऑईल एंजिन्स
लिमिटेड,**

रजि. ऑफिस - एलिफन्टन रोड, पुणे-३

© एंजिनसाठी किलोस्कर ऑईल एंजिन्स यांनी या ट्रेडमार्कच्या उपयोगाचा अधिकार नोंदविला आहे. Tom & Bay/KO-7182-M

माझ्या परिचयाचे नानासाहेब परुळेकर

—चिं. वि. जोग

[लोकाश्रयावर सन्मानाने जगणाऱ्या प्रभावी वृत्तपत्राचा आदर्श—छोटा कारखानदार आणि लहान व्यापारी या घटकांच्यावर, औद्योगिक संपत्तीचे जनक म्हणून, अपत्यवत माया - उद्योगव्यवसायातील लोकांच्या सामाजिक जबाबदारीचा आणि समाजकार्याचा पुरस्कार - दैनंदिन आचारधर्मातील जुन्यापुराण्या गोष्टींचा तिरस्कार पण सांस्कृतिक वारसा जपण्याची दक्षता - कार्याचे महत्त्व पटले की त्याचा सातत्याने पुरस्कार — मनोधैर्य—शिक्षणप्रसाराची तळमळ, इत्यादी नानासाहेबांच्या गुणांचे महाराष्ट्र बँकेचे चेअरमन व मॅनेजिंग डायरेक्टर, श्री. चिं. वि. जोग, बी. कॉम., एफ. आय. बी (लंडन) ह्यांनी स्वानुभवावर घडविलेले मार्मिक, वास्तव दर्शन.]

प्रांतिक भाषीय वृत्तपत्रे ही ज्या वेळी राजकीय मतप्रचाराची साधने या नात्याने बुडीत धंदा म्हणून चालविली जात असत, त्या काळी या व्यवसायाला सुस्थिर आर्थिक पायावर उभारण्याची महनीय कामगिरी डॉ. नानासाहेब परुळेकरांनी केली. कोणत्या तरी धनिकाच्या अथवा संस्थानिकाच्या राजाश्रयावर आणि राजकीय पक्षाच्या फंडावर गुजराण करणाऱ्या वृत्तपत्रांची चाकोरी मोडून काढून, जनतेचे मुखपत्र या नात्याने लोकाश्रयावर सन्मानाने जगणाऱ्या प्रभावी वृत्तपत्राचा नवा आदर्श 'सकाळ'च्या रूपाने त्यांनी उत्पन्न केला. हरप्रयत्नांनी फिळविलेले ताजे वृत्त आणि कोणत्याही राजकीय दबावाला आणि आर्थिक प्रलोभनाला बळी न पडणारे मतस्वातंत्र्य हे वेदमंत्राइतकेच पवित्र मानण्याचा वृत्तपत्रधर्म त्यांनी आजन्म जोपासला. परिणामी, लोकमान्य टिळक हे जसे तेल्यातांबोळ्यांचे पुढारी, तसे नानासाहेब स्वऱ्या अर्थाने तेल्यातांबोळ्यांचे वृत्तपत्रकार बनले. उत्तरकालात 'सकाळ'च्या अनुकरणाचे अनेक प्रयत्न झाले असले, तरी मूळ 'सकाळ'ची सर त्यास कधीच आली नाही.

नानासाहेबांचा माझा परिचय गेल्या २९ वर्षांचा म्हणजे मी महाराष्ट्र बँकेत आलो तेव्हापासूनचा असला तरी स. १९५८ मध्ये मी पुणे रोटरी क्लबचा सदस्य झालो, तेव्हा आमचे संबंध अधिक घनिष्ठ बनले. समाजातील छोटा कारखानदार आणि लहान व्यापारी या काहीशा दुर्लक्षित घटकांवर देशातील औद्योगिक संपत्तीचे जनक म्हणून नानासाहेबांची अपत्यवत माया असल्याने आणि या वर्गाविषयी मलाही प्रारंभापासून आस्था असल्याने आम्ही भावनिक दृष्ट्या अधिकाधिक जवळ येत गेलो. कोणत्याही लहान व्यापाऱ्याच्या अथवा छोट्या कारखानदाराच्या कार्यक्रमास नानासाहेब मुख्य पाहुणे आणि मी अध्यक्ष असे समीकरण अलीकडच्या काळात प्रस्थापित झाले होते. अशा कार्यक्रमास छोटे कारखानदार आणि व्यापारी आम्हा उभयतांना आवर्जून बोलावीत आणि आम्ही दोघे अगत्यपूर्वक जात असू.

उद्योगव्यवसायातील, तसेच व्यापारउद्दीमातील लोकांच्या सामाजिक जबाबदारीची कल्पना अलीकडच्या काळात प्रसृत झाली असली, तरी या विशिष्ट कल्पनेचा पुरस्कार नानासाहेबांनी फार पूर्वीपासून केला. गिऱ्हाइकांशी सचोटीने व्यवहार करा, त्यांनी दिलेल्या पैशाचा झुकत्या मापाने मोवदला या आणि दुष्काळ, भूकंप, पूर, यांसारख्या सामाजिक आपत्तीच्या प्रसंगी सामाजिक कर्तव्य म्हणून सढळ हाताने आर्थिक साश्र करा, असे कारखानदार आणि व्यापारी जनांना त्यांचे सांगणे असे. लक्ष्मी निर्माण करून ती सदैव प्रवाही ठेवणे हे वणिक्जनांचे आणि कारखानदारांचे जसे काम आहे, तसेच या संपत्तीचा काही भाग समाजाच्या कारगी लावणे हेही त्यांचे कर्तव्य आहे, असे ते मानीत. तसा हितोपदेश ते उद्योग-व्यवसायक्षेत्रातील लोकांना करीत. सामाजिक कर्तव्यपूर्वच्या बाबतीत मोठ्या कारखानदारां-पेक्षा लहान कारखानदार आणि व्यापारी अधिक दक्ष असतो. असे त्यांचे अनुभवसिद्ध मत होते. मृत्यूपूर्वी काही महिने पिंपरी-चिंचवड भागातील कारखानदारांच्या साहाय्याने त्या भागाचा सुव्यवस्थित नगरविकास करण्याचा ध्यास त्यांच्या मनाने घेतला होता.

उद्योगव्यवसाय क्षेत्रातील लोकांनी स्वतःच्या कामाचे व्याप सांभाळून सामाजिक कार्यात रस घेतला पाहिजे असे नानासाहेबांचे आग्रहाचे सांगणे असे. बँकेचे काम सांभाळून मी असे काम करतो, याबद्दल त्यांना माझे कांतुक असे. त्याबद्दल माझे अभिनंदन करणारे पत्रही त्यांनी मला मध्यंतरी अगत्यपूर्वक लिहिले होते.

दैनंदिन आचारधर्मातील जुन्यापुराण्या गोष्टींचा नानासाहेबांना तिरस्कार असला, तरी तदंगभूत सांस्कृतिक वारसा हरप्रयत्नाने जतन करावयास हवा, असे त्यांचे मत होते. मृत्यूपूर्वी एक वर्ष पोट्टुखीच्या रूपाने देवाची घंटा घणघणत असताना महाराष्ट्रातील

गावोगावच्या कीर्तनकारांची परिषद बोलावून पाच नमुनेदार कीर्तने पुण्यात करण्याचा आणि त्यायोगे लुप्तप्राय कीर्तनविधेला नवा उजाळा देण्याचा कसोशीचा प्रयत्न नानासाहेबांनी केला.

एसादी व्यक्ती अथवा संस्था यांच्या कार्याचे महत्त्व नानासाहेबांना पटले की नानासाहेब त्यांचा सातत्याने पुरस्कार करीत असत. त्यास मध्येच सोडून देण्याचा त्यांचा स्वभाव नव्हता. त्यांचा प्रत्येक बाबतीतला सल्लाही प्रत्येक गोष्टीचा बारकाईने विचार करून, उलटसुलट बाजू लक्षात घेऊन, दिलेला असे. भावनेच्या भरात जाऊन कोणताही निर्णय ते घेत नसत. याचा अनुभव पुणे रोटरी क्लबमधील एका विवाह प्रसंगी मला आणि कै. दामूअण्णा पोतदार यांना आला. एका प्रकरणात पुणे रोटरी क्लबच्या अध्यक्ष, उपाध्यक्षांनी मध्येच राजीनामा दिल्याने घटनात्मक पेचप्रसंग निर्माण झाला. त्या वेळी मी आणि कै. दामूअण्णा पोतदारांनी नानासाहेबांशी प्रदीर्घ चर्चा करून आमची बाजू समजावून सांगितली. त्या वेळी आमचे म्हणणे पटल्यानंतर नानासाहेबांनी स्वतःचे मनाविरुद्ध दुसऱ्यांदा अध्यक्ष होण्याचे कन्नूल केले. उत्तरकालात हे सारे प्रकरण कोर्टात जाऊन नानासाहेब, दामूअण्णा आणि मी यांना कोर्टात वेअदवी केल्याचा आरोपही ओढवून घ्यावा लागला. परंतु या सान्या प्रकरणात नानासाहेबांचे मनोधैर्य तिळमात्रही खचले नाही. सुयोग्य मार्गदर्शन करून त्यांनी आम्हांस निभावून नेले.

राजकारणाच्या बाबतीत नानासाहेबांची भूमिका तात्त्विक स्वरूपाची असे. भारतात लोकशाही रुजावयाची असेल, तर नगरपालिकांतील स्थानिक स्वराज्याचा कारभार आपण अपक्ष भूमिकेतून आणि नागरिक हितरक्षणाचा एकमेव दृष्टिकोन ठेवून प्रथम सुधारला पाहिजे, अशी त्यांची श्रद्धा होती. पुणे येथील नागरिक संघटनेचा जन्म त्यामधूनच झाला. परंतु राजकीय पक्षांच्या वाढत्या दडपणामुळे त्यांचा हा प्रयोग अपेक्षेइतका यशस्वी होऊ शकला नाही.

नानासाहेबांना शिक्षणप्रसाराबद्दल आत्यंतिक तळमळ असून, तिचे सूर्त स्वरूप म्हणजे इंडिया फौंडेशन ही त्यांनी उभारलेली संस्था होय. मृत्युपूर्वी थोडेच दिवस शिक्षणप्रसारासंबंधी काही नव्या योजना हाती घेण्याची कल्पना त्यांनी मजजवळ बोलून दाखविली होती, परंतु त्यांच्या मृत्यूने या सान्याच योजनांवर आता कायमचा पडदा पडला आहे.

‘गुड मॉर्निंग’ची जागा ‘नमस्कारा’ने घेतली

पुण्यातील टेलिफोन ग्राहकांनी ट्रॅककॉलसाठी किंवा तक्रारीसाठी १८० किंवा १९८ नंबर फिरवला म्हणजे ऑपरॅटर मुली ‘गुड मॉर्निंग’ किंवा ‘गुड इव्हनिंग’ म्हणून त्यांचेशी बोलू लागत. त्यापेवजी आता ‘नमस्कार’ हा भारतीय शब्द वापरण्यात येऊ लागला आहे.

शेतीच्या परंपुरवठ्याच्या यशासाठी सहकारी संस्थांच्या कारभारात सुधारणा आवश्यक

“शेतीविषयक उद्दिष्टे साध्य व्हावयास सहकारी संस्थांचे सुद्धीकरण आवश्यक आहे. राज्य सरकारांचीच ही जबाबदारी आहे. सहकारी संस्थांच्या कारभाराची निःकृष्टता थांबविली पाहिजे, इतकेच नव्हे तर त्या संस्थांची भक्कम पायावर उभारणी करण्यासाठी राज्य सरकारांनी प्रत्यक्ष भाग घेतला पाहिजे. खेडेगावांच्या पातळीवरील सोसायट्यांच्या नव्या सभासदांची संख्या वाढायला हवी. सहकारी सोसायट्यांचे सभासद नसलेल्या किंवा सभासद असून कर्जांचा फायदा न मिळालेल्या लोकांची संख्या अद्याप फार मोठी आहे. त्यांना प्राथमिक सोसायट्यांचे कर्ज घेणारे सभासद केल्यास त्यांना रिझर्व्ह बँकेमार्फत होणारा कर्ज-पुरवठा पोचू शकेल आणि त्यामुळे सहकारी विभागाला नवे टॉनिक मिळेल”

— रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर, श्री. एस्. जगन्नाथन

कपास कापड गिरण्यांची निर्गत—काही अडचणी

“कपास कापडाच्या गिरण्यांच्या उत्पादनापैकी १५% उत्पादनाची निर्गत व्हाय, ही सरकारची सूचना गिरणीच्या धंद्याने मान्य केली आहे. परंतु, कपास कापडाच्या निर्गतीमधील यश कित्येक राष्ट्रीय यागि आंतरराष्ट्रीय गोष्टींवर अवलंबून आहे. आशियातील आणि आफ्रिकेतील जे कित्येक देश आपले गिन्हाईक होते, त्यांनीच आता गिरण्या स्थापन केल्या असून ते आपले स्पर्धक बनले आहेत ! ह्या भिभागातील देशांना परराष्ट्रीय चलनाचा तुटवडा असल्यामुळे इच्छा असली तरी त्यांना भारतीय कापड आयात करता येत नाही. निर्गत करणारे देश वाढल्यामुळे इतर बाजारपेठांतील स्पर्धा तीव्रतर झाली आहे. कपाशीचे उत्पादन वाढणे भारताची कापडाची निर्गत वाढण्यास अत्यावश्यक आहे. कामगारांचे वेतन, दर मीटर मागे विचार करता, फार महाग पडते. वेतन आणि उत्पादकता ह्यांचा संबंध नसल्यामुळे आणि चलनवाढीमुळे राहणीचा खर्च व वेतन वाढल्यामुळे परिस्थिती सुधारणे कठीण जाते. यंत्रांचे आधुनिकीकरण, ऑटोमॅटिक यंत्रांचा वाढता वापर आणि उत्पादनाच्या तंत्रात सुधारणा, हाच ह्यावर प्रभावी उपाय आहे. निर्गतीच्या बाजारपेठांना लागणारे कापड पुरेशा प्रमाणात उत्पादन करण्यात २० वर्षांपूर्वीची बंधने आढ येतात. ती बंधने दूर करण्याचा सरकारी निर्णय दोन वर्षांपूर्वी झाला तरी तो अद्याप कार्यवाहीत येऊ शकलेला नाही. निर्णय घेतल्यापासून त्याची अमलबजावणी होणे याला दीर्घ काळ लागतो, ही आपल्या देशातील एक मोठीच समस्या आहे.”

— श्री. कृष्णराज एम्. डी. ठाकरसी

राष्ट्रीय जलनिधीसाठी गंगा-कावेरी कालवा निरुपयोगी ?

हिमालयातील बर्फ वितळून उत्तर भारतामधील नद्यांना पाणी चढते, त्याचप्रमाणे पावसाळ्यातही ते चढते. पण हे सर्व पाणी हिंदी महासागर अगर बंगालच्या उपसमुद्रात वाहून जाते. बाकीच्या भारतात पावसाळ्यानंतर कित्येक नद्या कोरड्या पडतात आणि विस्तीर्ण भूभागाला दुष्काळासारख्या परिस्थितीला तोंड देण्याची पाळी वारंवार येते. ह्या आपत्तीला तोंड देण्यासाठी गंगा नदीचे पाणी दक्षिण भारतामधील नद्यांत सोडणारा मोठा कालवा खणण्याची कल्पना निघाली. मध्यवर्ती पाणीपुरवठा आणि वीज मंडळाने प्रसिद्ध केलेल्या अहवालात ह्या योजनेला विरोध करणारी निवेदने ग्रथित करण्यात आली आहेत. अनेक राज्यांच्या मुख्य इंजिनियरानी आणि विद्यापीठातील प्राध्यापकांनी राष्ट्रीय जलनिधीसाठी अशा कालव्याचा उपयोग होणार नाही असे मत व्यक्त केले आहे. त्यांच्या मताने ह्या कालव्याची कल्पना स्वप्नाळू, अनावश्यक आणि इतर दृष्टीने धोक्याची आहे. संकल्पित कालव्याची लांबी २,६६५ किलोमीटर असून तो पूर्ण करण्यासाठी २,५०० कोटी रुपये खर्च येणार आहे. इ. स. २,००० मध्ये ही योजना पूर्ण होण्याची शक्यता आहे. मध्यप्रदेशाच्या मुख्य इंजिनियरानांच्या मताने गंगा-कावेरी कालव्याचा विचार सुद्धा करण्याचे कारण नाही. कालव्यासाठी प्रचंड खर्च तर येईलच; पण शिवाय तो सुस्थितीत राखण्यासाठी दरसाल ७०० कोटी रुपये खर्च येईल तो वेगळाच. हा कालवा फार तर मोठा पाणीपुरवठा करणारा होईल. पण राष्ट्रीय जलनिधीतील एक हुवा म्हणून त्याचा उपयोग होणार नाही. कारण, जलनिधीतील पाणी कोणत्याही दिशेला वळविता आले पाहिजे.

ह्या कालव्याचे पाणी गंगेकडून कावेरीकडे म्हणजे उत्तरेकडून दक्षिणेकडे जाईल; उलट फिरविता येणार नाही. केरळचे मुख्य इंजिनियर म्हणतात की कालव्यातून वाहूक करता येणार नाही. कालव्यातील पाण्याची गती इतकी असेल की बोटींना तो वापरता येणार नाही. शिवाय कालव्याच्या मार्गात अनेक ठिकाणी ते धबधब्यासारखे खाली कोसठेले. कालव्याच्या योजनेत अनेक धरणांचा समावेश आहे. एके ठिकाणी तर अरुंद व लांब असा बोगदाही खणवा लागणार आहे. ह्या कारणामुळे वाहनेकीसाठी कालव्याचा उपयोग फक्त सहा महिने आणि तोही अल्प अंतरासाठीच करता येईल. बाकीचे महिने कालवा कोरडाच राहणार आहे. मध्यवर्ती सरकारचे पाटबंधारे मंत्री श्री. राव हांच्या म्हणण्याप्रमाणे वर्षातून ५ महिनेपर्यंत ह्या कालव्यातून २,५०० कोटी घनफूट पाणी मध्य भारत, पश्चिम भारत व दक्षिण भारत ह्या भागांतील अवर्षणग्रस्त प्रदेशापर्यंत नेता येईल. कालव्याची रुंदी ७० मीटर ठेवण्यात यावयाची आहे आणि खोली तीन मीटरपर्यंत राहावयाची आहे. कावेरी नदीला कालवा जोडण्यापूर्वी तो सोन, नर्मदा, तापी, गोदावरी, कृष्णा व पेन्नार नद्यांच्या खोऱ्यांतून वाहणार आहे. भारतात पावसाळ्याचे प्रमाण अतिशय

विषम आहे. त्याला ह्या कालव्यानेच उत्तर देता येईल. कालव्याच्या मार्गात विंध्य पर्वताचा फार मोठा अडथळा आहे पण तो दूर करता येण्यासारखा आहे. एकदा विंध्य पर्वतराजी मग्न कालवा बाहेर पडला की मग केवळ गुरुत्वाकर्षणाने पाणी सतत वाहू शकेल; त्यात अडथळे उत्पन्न होणार नाहीत.

अमेरिकन लोकांचा शोक

अमेरिकन लोकांना निरनिराळ्या प्रकारच्या खेळांचा शोक किती आहे ह्याची कल्पना सहज येत नाही. पण अनेक प्रकारच्या खेळांवर ते अवाढव्य खर्च करीत असतात. १९७२ साली अमेरिकेच्या खेळशांकिनांनी १०,००० कोटी डॉलर्स अथवा ७५,००० कोटी रुपये खेळावर खर्च केले. ही रक्कम अमेरिकेच्या संरक्षण खात्याच्या अंदाजपत्रकापेक्षाही जास्त आहे. बोटिंग, टेनिस, बर्फावरील घसरगुंडी, गॉल्फ, इत्यादी खेळांवर ती खर्च करण्यात आली. गेल्या वर्षाच्या मानाने २५ टक्के अधिक बोटींची विक्री करण्यात आली. टेनिसच्या खेळाद्वारे २० टक्के वाढ झाली आणि गॉल्फ खेळणारे ४ टक्क्यांनी वाढले. बाॅवी फिशरने जागतिक विजय मिळविल्यावर बुद्धिबळाची लोकप्रियता एकदम वाढली. अमेरिकेतील कित्येक घरांतून आता पियानो-प्रमाणेच विलियर्ड खेळण्याची टेबलेही दिसू लागली आहेत.

युद्धाने अर्थव्यवस्था उध्वस्त

पाकिस्तानचे अध्यक्ष श्री. भुत्तो ह्यांनी भावलपूर येथील वकिलांच्या संघटनेपुढे बोलताना अशी कबुली दिली की भारताशी नुकतेच झालेले युद्ध पाकिस्तानला परवडणारे नव्हते. ते म्हणाले की गेल्या वर्षी झालेले युद्ध फक्त १४ दिवसच चालले पण त्यामुळे पाकिस्तानची अर्थव्यवस्था उध्वस्त होण्याच्या मार्गाला लागली. युरोपिय देशांना जसे दुसरे महायुद्ध परवडले नाही तसेच पाकिस्तानला हे युद्ध परवडले नाही. युद्ध अल्पकाळ चालले तरी त्याचा भार सहन करण्याची शक्ती पाकिस्तानच्या अर्थव्यवस्थेत नव्हती. सध्या देशाला चलनवाढीचा आणि इतर घातक आर्थिक प्रवृत्तींचा धोका उपपन्न झाला आहे. त्यावर उपाय म्हणजे लोकांनी अंग मोडून काम करणे हा एकच आहे. आर्थिक व इतर प्रश्नांच्या सोडवणुकीसाठी चळवळीचे मार्ग स्वीकारणे अतिशय खेदजनक म्हणावे लागेल.

प्रेसिडेंट भुत्तोंची बक्षिसी अजून वाटावयाची आहे

सिमला शिखर परिषदेच्या वेळी प्रेसिडेंट भुत्तो आणि त्यांचे समवेत आलेली मंडळी ह्यांची देसभाल करणाऱ्या सेवकांसाठी प्रेसिडेंट भुत्तो ह्यांनी १०,७०० रु. दिले. ही बक्षिसी अद्याप दिली गेलेली नाही. बक्षिसी कोणाला व किती द्यावयाची हे ठरविण्यासाठी अद्याप हिमाचल प्रदेशाचे सरकार माहिती जमा करीत आहे. सुमारे २०० लोकांना बक्षिसी मिळेल असा अंदाज आहे.

हिंदमधील पहिली भुयारी रेल्वे

हिंदमधील पहिल्या भुयारी रेल्वेचे काम गेल्या महिन्याच्या २९ तारखेला सुरू झाले कलकत्ता येथे बांधण्यात येणाऱ्या ह्या रेल्वेमार्गाच्या बांधकामाचा शुभारंभ पंतप्रधान श्रीमती इंदिरा गांधी ह्यांनी केला. हा रेल्वेमार्ग डमडम ते टॉलीगंज असा होणार असून त्याची लांबी १६.४३ किलोमीटर इतकी होईल. त्यापैकी १.५ किलोमीटर मार्ग जमिनीवरच होणार असून बाकीचा भूमिगत होणार आहे. मार्गावरील दोन स्टेशनांतील सरासरी अंतर सुमारे १.०२ किलोमीटर इतके असेल. कलकत्ता शहरातील वाहतूक इतकी अवाढव्य वाढली आहे की अशा प्रकारच्या जलद व मोठ्या प्रमाणावर वाहतूक करण्याच्या मार्गाची अतिशय आवश्यकता भासत आहे. डमडम एवढे एकच स्थानक जमिनीवर राहिल. बाकीची सर्व स्थानके भुयारात असतील. रेल्वेमार्गाचे बांधकाम पुरे होण्यास सहा ते सात वर्षे लागतील. १९७९ च्या सुमारास बांधकाम पूर्ण होईल असा अंदाज आहे. ह्या मार्गावर धावणाऱ्या गाड्यांना एकाच वर्गाचे ८ डबे असतील व प्रत्येक डब्यात जास्तीत जास्त ३२० उतारू बसू शकतील. गाड्यांचा जास्तीत जास्त वेग तासाला ८० किलोमीटर इतका राहिल पण स्थानकांवर थांबण्याचा व पुन्हा धावण्याचा काळ लक्षात घेतला तर हा वेग दर तासाला ३३ किलोमीटर इतकाच पडणार आहे. डमडम पासून १.५ किलोमीटर लांबीचा डुहेरी मार्ग १९७५ च्या सुमारास तयार होईल. त्यावर चाचणी घेण्यात येईल.

भुयारी रेल्वे बांधण्यासाठी अंदाजे १४०.३ कोटी रुपये खर्च येणार आहे. त्यापैकी २३.७ कोटी रुपयांचा खर्च परदेशी चलनात करावा लागणार आहे. डब्यात वापरण्यात येणारे काही भाग, सिग्नलसाठी लागणारी सामग्री, विजेची उपकरणे, इत्यादी प्रकारचा माल आयात करावा लागणार आहे. प्रथम तर डबेसुद्धा आयात करावे लागतील. मद्रास येथील रेल्वे डब्याच्या कारखान्यात मग ते बनविण्यात येऊ लागतील. कलकत्त्याच्या भागातील भूमीचे स्वरूप लक्षात घेता जमिनीवर असणाऱ्या बांधकामाला धक्का न लावता हे काम करणे अवघड आहे. तरी पण हिंदी रेल्वेने ते अंगावर घेतले असून रेल्वे करीत असलेल्या एका अतिशय त्रिकट कामात त्याचा समावेश करावा लागेल. कलकत्ता शहरातील वाहतुकीचा प्रश्न म्हणजे एक कायमची डोक्रेडुखी होऊन बसली आहे. शहरातील रस्त्यावरून आणखी बसगाड्या अगर इतर वाहने चालणे अशक्य झालेले आहे. रस्ते रुंद केल्याखेरीज आणखी गाड्या रस्त्यावरून जाऊच शकणार नाहीत. रस्ते रुंद करावयाचे तर सध्या उभ्या असलेला अनेक इमारती व बांधकामे पाडून टाकावी लागतील. अशा परिस्थितीत मध्यवर्ती सरकारला ह्या भुयारी मार्गाच्या बांधकामाला परवानगी देणे भागच पडले. भुयारी रेल्वे मार्गावरील गाड्यांसाठी विजेचा पुरवठा मात्र हुकमी झाला पाहिजे.

दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह लँड डेव्हलपमेंट बँक लि.

जे. के. विल्डिंग, १ रा माळा, नरोत्तम मोरारजी मार्ग, वॅलार्ड इस्टेट, मुंबई नं. १.

तारेचा दूर मुख्य कार्यालय : २६७८० १/२/३ (३ लाईन्स)
पत्ता : च्व कार्यकारी संचालक : २६९४९७
"सॉर्गेंज" नी (डायरेक्ट लाईन)
उपकार्यालय नं. १ : २६०३०६ नं. २ : २९०००६

महाराष्ट्र राज्यातील २७ प्राथमिक भूविकास बँका ह्या बँकेस संलग्न आहेत. बँकेने तगाई योजनेखाली विहिरी, ऑईल इंजिन्स, पंपिंग सेट्स, इलेक्ट्रिक मोटर्स तसेच जर्मानसुधारणेकरिता कर्ज-वाटपाचा व्यवहार हाती घेतला आहे. जून १९७२ अखेर बँकेचे भागभांडवल ९ कोटी १० लाख, गंगजळी ८३ लाख, ऋणविमोचन निधीची गुंतवणूक ५७ कोटी व येणे कर्ज १२१.२२ कोटी आहे.

नी. आ. कल्याणी
अध्यक्ष

रा. गो. गोखले
व्यवस्थापक

जी. पी. भावे
कार्यकारी संचालक

"नवभारताच्या उभारणीमध्ये सहकारी चळवळ फार महत्त्वाची भूमिका पार पाडीत आहे."

—पं. जवाहरलाल नेहरू

महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळींची प्रेरक शक्ती

दि महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

मुख्य कार्यालय :
फोर्ट, मुंबई १.
मुंबईतील शाखा २१

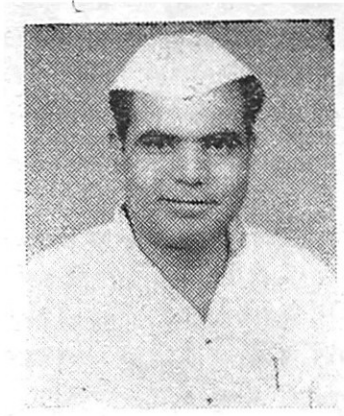

प्रादेशिक कार्यालय :
महाल, नागपूर
नागपूरमधील शाखा ५

भांडवल व निधी	रु. २१ कोटी
ठेवी	रु. १०४ कोटी
दिलेली कर्जे	रु. १४९ कोटी
खेळते भांडवल	रु. २०५ कोटी

सामुदायिक हितासाठी झटणारी
आगळी बँक

खानदेशातील सहकारी नेते

श्री. बापूसाहेब के. एम. पाटील

एच.ए. बी.

जन्म बाडी ता. पाचोरे येथे दिनांक ५-१०-१९२५ रोजी एका शेतकरी कुटुंबात झाला. प्राथमिक शिक्षण बाडी या खेडेगावात, माध्यमिक शिक्षण पाचोरा व बडोदा येथे आणि एल.ए. बी. पर्यंतचे उच्च शिक्षण बडोदा व पुणे येथे झाले. सन १९५० मध्ये त्यांनी वकिलीच्या व्यवसायास सुरुवात केली. लहानपणापासूनच सार्वजनिक कामाची आवड असल्यामुळे कॉलेजमध्ये असताना खानदेश स्टुडन्ट्स असोसिएशनचे जनरल सेक्रेटरी म्हणून त्यांनी काम केले. तद्नंतर वकिलीचे व्यवसायाबरोबरच त्यांचे लक्ष सार्वजनिक कार्याकडे होते म्हणून ते १९५३ साली पाचोरा नगरपालिकेचे सभासद म्हणून निवडून आले. कार्याचे क्षेत्र मिळाल्याबरोबर ते लोकप्रिय नगरपिते होऊन सन १९५५ ते १९५७ पावेतो त्यांनी नगरपालिकेचे अध्यक्ष म्हणून काम केले. तद्नंतर पाचोरा ता. काँग्रेस कमिटीचे अध्यक्ष म्हणूनही त्यांनी काही वर्षे काम केले व काँग्रेस संघटना मजबूत करण्यासाठी प्रयत्नशील राहिले. सार्वजनिक कार्यातील त्यांची ती घडपड पाहून त्यांना १९६० मध्ये जळगाव जिल्हा विकास मंडळाचे मानद चिटणीस म्हणून नेमण्यात आले. जिल्हाभर कामा-निमित्त फिरण्याची संधी मिळाली व त्यामुळे त्यांचे कार्यक्षेत्र विस्तृत झाले व त्यामुळे त्यांना जिल्हातील अग्रेसर नेत्यात स्थान मिळाले. सन १९६२ पावेतो त्यांनी मानद चिटणीस म्हणून काम केले व त्यानंतर जिल्हा परिषदा अस्तित्वात आल्यावर ते जळगाव जिल्हा परिषदेचे उपाध्यक्ष म्हणून १९६२ मध्ये निवडून आले.

जिल्हाभर विकास कार्यक्रमावर लक्ष देत असतानाच त्यांनी शेतकऱ्यांचे प्रगतीकडे खास लक्ष पुरविले व शेतकऱ्यांच्या अडचणी सोडविण्यासाठी त्यांची सारखी घडपड असे. त्यामुळे त्यांची अखिल भारतीय कापूस सल्लागार समितीवर निवड

झाली. त्या काळात त्यांनी त्या विषयावर बरेच लिखाण केले. स्वतः जातिवंत शेतकरी असल्याने शेतीविकासाच्या निरनिराळ्या योजना आखून त्या कार्यान्वित करून शेतीचे उत्पन्न वाढविण्यासाठी खूप घडपड केली व करीत आहेत व त्यात त्यांना यशही प्राप्त झाले आहे. केवळ जिराईत शेतीने भागणार नाही म्हणून त्यांनी चागायतीकडेही खास लक्ष पुरविले व जळगाव जिल्ह्यात केळीचे उत्पन्न वाढवून त्यास बाजारपेठ उपलब्ध व्हावी व शेतकऱ्यांना योग्य भाव मिळावा म्हणून ठिकठिकाणी फुट सेल सोसायट्या स्थापन करून त्यांचे फेडरेशन तयार केले व स्वतः त्या फेडरेशनचे अध्यक्षपदाची धुरा हाती घेऊन केळीला परदेशी व्यापारपेठ मिळवून दिली. त्या निमित्ताने त्यांनी रशिया, इटली, फ्रान्स, इंग्लंड, आदी अनेक देशांत अभ्यास-दौरा केला व आपल्या देशास परकीय चलन उपलब्ध करून दिले. या बरोबरच जिल्ह्यात कापसाला योग्य भाव मिळावेत म्हणून त्यांनी कापूस उत्पादकांची सहकारी सूतगिरणी स्थापन केली व सुरुवातीस त्याही स्पिनिंग मिलच्या चेअरमन पदाची धुरा त्यांनी बरीच वर्षे सांभाळली. सन १९६७ मध्ये त्यांची जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष म्हणून निवड झाली. शेती विकासाच्या दृष्टीने जिल्हा परिषदेच्या फंडातून अनेक विविध योजना हाती घेतल्या. तद्नंतर ग्रामीण विभागाशी दळणवळणाच्या सोयीच्या दृष्टीने ग्रामीण रस्त्यांचे कामावरही विशेष भर दिला व एक आदर्श जिल्हा परिषद म्हणून या जिल्हा परिषदेच्या कार्याचा अनेक वरिष्ठ नेत्यांनी उल्लेख केला आहे. शेतकरी जीवनाशी सेवा सोसायट्यांचा फार संबंध. त्यामुळे पर्यायाने मध्यवर्ती सहकारी बँकेचाही संबंध. त्या दृष्टीने मा. आप्पासाहेब जे. एम. पाटील निवृत्त झाल्यावर त्या बँकेचे चेअरमन पदाची धुरा ते सांभाळीत आहेत. श्री. बापूसाहेब के. एम. पाटील कार्यक्षम व ग्रामीण व शेतकरी जीवनाशी समरस असलेले व त्यांचे विकासासाठी सातत्याने घडपड करीत असलेले कार्यकर्ते विधान सभेवर पाचोरा मतदार संघातून नवकाँग्रेसचे उमेदवार म्हणून निवडून आले. जिल्ह्यात त्यांचे कार्यामुळे त्यांना खास लोकप्रियतेचे स्थान प्राप्त झाले आहे. जिल्हातील सर्व जनतेला त्यांचे कार्याची माहिती आहे. तसेच माहे ऑक्टोबर १९७२ मध्ये ते इजिप्त, सुदान, या देशांत कपाशीची माहिती घेण्याकरीता मा. ना. यशवंतराव मोहिते, सहकार मंत्री, यांचे बरोबर गेले होते.

कर्जाऊ दिलेल्या विजेची परतफेड — महाराष्ट्र सरकारने गुजरात सरकारला त्या राज्यातील विजेच्या तुटवड्याचे वेळी ११ कोटी युनिट वीज उसनी दिली होती. १ जानेवारी, १९७३ पासून गुजरातने दररोज ५,००,००० युनिट विजेची परतफेड करण्यास प्रारंभ केला आहे. दररोज ७,५०,००० युनिट विजेची परतफेड व्हावी, अशी महाराष्ट्र सरकारची मागणी होती.

संस्थानिष्ठांची कुचंबणा, तोंडपुंज्यांची चलती

‘अर्थ’ या पाक्षिकातील “बदती कुणाला” याबद्दल श्री. श्याम रघुनाथ सासरे यांची प्रतिक्रिया वाचली. त्यांनी मांडलेले विचार सुदैसूद वाटले. तसेच आपल्या दिनांक २०-१२-७२ च्या अंकातील “व्यवस्थापनातील समस्या” या लेखांक ३ मधील “प्यादेगिरीचे कसब रंकाचे राव बनविते”, हा श्री. गि. के. पण्डित यांचा लेख वाचला. त्यांत त्यांनी श्री. रामराव कुलकर्णी यांनी प्रगती कशी केली हे त्यांच्याच शब्दांत सांगितले आहे.

सध्याच्या काळात जे लोक श्री. रामराव कुलकर्णी यांचा किता गिरवितात तेच यशस्वी होतात असे मला आवर्जून सांगायचे आहे. कारण, प्रायशः संस्थांमध्ये काम करणाऱ्यांत कर्तव्यत्त्पर, कसरी, बुद्धिमान कामगारांची मुळीच कट्टर होत नाही. उलट, त्यांची नेहमी कुचंबणाच होते व कामचलावू, वरिष्ठांची हाजी हाजी करणारे लोकच झपाट्याने पुढे येतात, ह्याची रामराव कुलकर्णी सारखी अनेक उदाहरणे देता येतील. सर्वानाच रामराव कुलकर्णी बनता येत नाही. तरीही आज जे लोक रामराव कुलकर्णीसारखे वागतात त्यांचेच भले होते. सध्याच्या काळात तत्त्व, स्वाभिमान वगैरे विसरून जो कोणी “जमे वारे असेल तसे उफणावे” किंवा “जीवर बम् उधर हम्” या म्हणीप्रमाणे वागेल त्यांचेच आयुष्यात भले होईल. अन्यथा तुमच्या इतर चांगल्या गुणांना इथे शून्य किंमत आहे. या दृष्टीने श्री. कुलकर्णी यांचे निवेदन सुरेख आहे.

दि. २६।१२।७२

शारद रामराव अपराजित

कुषि-विस्तार अधिकारी

दि बीड जिल्हा म. स. बँक लि. शाखा - दिंडुड

प्रत्येक टेलिफोन कॉलला दीड रुपया

अमेरिकेतील टेलिफोन कंपन्यांनी फोन कॉलचा सध्याचा दर दुप्पट करून तो दीड रुपया व्हावा, अशी सरकारकडे मंजुरी मागितली आहे. न्यूयॉर्क टेलिफोन कंपनीचे उत्पन्न त्यामुळे २५० कोटी रुपयांनी वाढेल. सध्या लोकल कॉलला वेळेचे बंधन नाही. प्रत्येक पाच मिनिटांच्या वेळेचा एक कॉल मोजला जाईल, अशीही सुधारणा करण्यात येणार आहे. टेलिफोनचे ग्राहक पूर्वीपेक्षा फार दीर्घ काळ बोलत राहतात, असे टेलिफोन कंपनीचे म्हणणे आहे. ७२% कॉल्स ५ मिनिटांत संपतात, तर २८% कॉल्स प्रत्येकी सरासरी १६ मिनिटांचे होतात! १९६४ मध्ये ही सरासरी १२ मिनिटे होती.

श्री. वा. काळे ह्यांचे ‘चिंतन’

रविवार दि. २१ रोजी सकाळी ७-१० वाजता आकाशवाणीच्या पुणे केंद्रावरून श्री. वा. काळे ह्यांचे ‘चिंतन’ ध्वनिकेपित होईल.

ब्रिटनचा युरोपियन इकॉनॉमिक कम्युनिटीमध्ये प्रवेश

भारताच्या हितसंबंधांना धोका

ब्रिटनचा यु. इ. कम्युनिटीमधील प्रवेशाचा भारताच्या परराष्ट्रीय व्यापारावर दूरगामी परिणाम होणार आहे—ब्रिटनशी होणाऱ्या व्यापारावर आणि यु. इ. कम्युनिटीमधील इतर देशांशी होणाऱ्या व्यापारावर. १९३९ चा भारत-ब्रिटन व्यापारी करार रद्द करण्याची नोटीस ब्रिटनने भारतावर पूर्वीच बजाविली आहे; त्यामुळे भारताला त्या देशात जकातीचे बाबतीत मिळणारी सूट नाहीशी झाली आहे. यु. इ. कम्युनिटीमध्ये भारताचे आणि भारतासारख्या इतर विकसनशील देशांचे हितसंबंध सांभाळण्यासाठी ब्रिटनकडून कितपत कोशीस केली जाईल, हे लवकरच लक्षात येईल. ब्रिटनमधील व्यापारी सवलती रद्द केल्यामुळे होणारे भारताचे नुकसान भरून निघावे, तागासारख्या जिनसांच्या निर्गतीमधील दीर्घकाळ भासत असलेल्या अडचणी दूर व्हाव्यात, आयात-निर्गतीमधील प्रतिकूल तफावतीची जागा अनुकूल तफावतीला मिळावी आणि युरोपातील समृद्ध बाजारपेठेत भारताला न्याय्य वाटा मिळावा, अशी भारताची मागणी आहे. युरोपातील (यु. इ. कम्युनिटीत समाविष्ट असलेल्या) देशांकडे भारत जेवढी निर्गत करतो, त्यापेक्षा त्याची आयात १२५ कोटी रुपयांनी अधिक आहे; भारताची तेथे निर्यात वाढत गेलेली नाही. यु. इ. कम्युनिटीने भारताच्या चहा, काजू, लाख, कपास कापड, हस्तकौशल्याच्या वस्तू, इत्यादींचे बाबतीत थोडी सहानुभूती दाखविली आहे, परंतु भारताला खूपच मोठ्या प्रत्यक्ष कृतीची अपेक्षा आहे. त्या कृतीचे स्वरूप एकाद्या व्यापारी कराराचे असावयास हवे.

राष्ट्रीयीकृत बँकांचे नामधारी संचालक ?

सरकारी खुलासा

“बँकांच्या कारभारात कर्जे देण्यास सर्वात महत्त्वाचे स्थान आहे. परंतु, राष्ट्रीयीकृत बँकांच्या डायरेक्टर बोर्डांला रबर स्टॅम्प मारण्याइतपतही त्याबाबतीत अधिकार नाही. व्यवस्थापकांनी मंजूर केलेली कर्जे बोर्डांच्या माहितीसाठी ठेवण्याचीही आवश्यकता नाही. सरकारने नेमलेल्या मॅनेजिंग कमिटीकडे सर्वाधिकार येणार आहे. ह्या कमिटीत सरकारी सभासदांचाच भरणा राहणार आहे. म्हणजे, सरकारी बहुमताचाच प्रभाव पडणार आहे. त्यामुळे, बँकांचे कर्मचारी आणि अधिकारी ह्यांचा ह्या बोर्डांवर जाण्यास मिळण्याचा कसून प्रयत्न चालू आहे. बोर्डांची सभा वर्षातून किमान सहा वेळा तरी व्हावी, असा कायदा आहे.”

दरील प्रकारची टीका इकॉनॉमिक टाइम्सच्या २७ डिसेंबरच्या अंकात प्रसिद्ध करण्यात आली होती, त्यासंबंधी भारत सरकारच्या अर्थ खात्याने खुलासा प्रसिद्ध केला आहे. “प्रत्येक बँकेचा सर्वोच्च अधिकार डायरेक्टर बोर्डांकडेच राहिल. बोर्डांने मध्यवर्ती सरकारच्या मंजुरीने दिलेले अधिकार मॅनेजिंग कमिटी उपभोगील. कमिटीच्या सभांचे वृत्तांत बोर्डांला कळविले जातील. कमिटी बोर्डांच्या हाताखालीच काम करील.” असा तो खुलासा आहे.

बँक कॅशियरला ३ वर्षे सक्त मजुरी

पेइंग-इन स्लिपा बाजूस काढून ठेवून कॅश लांबविली
महाराष्ट्र स्टेट को. बँकेच्या चेंबर शाखेचे कॅशियर बालकृष्ण
जे. पेडणेकर ह्यांना बृहन्मुंबईच्या सेशन्स कोर्टाचे जज्ज श्री. डी.
जी. ताटके ह्यांनी विश्वासघाताबद्दल तीन वर्षे सक्त मजुरी आणि
५०० रु. दंड अशी शिक्षा ठोठावली.

डिसेंबर १९६९ ते मार्च १९७० ह्या मुदतीत आरोपी हा
कौंटरवर रिसीव्हर कॅशियरचे काम करित होता, आणि बँकेच्या
खातेदारांकडून रोख रकम स्वीकारित होता. २४ मार्च, १९७०
रोजी कॅश तपासतेवेळी गुन्हा उघडकीस आला.

“ १८ डिसेंबर, १९६९ रोजी बँकेच्या एजंटने माझ्या
जवळील कॅशमधून १०,००० रुपयांचे एक बंडल नेले आणि
चार दिवसांत ते परत करण्याचे कळू केले. ही रकम सामावून
घेण्यासाठी मी पेइंग इन स्लिपा बाजूस काढून ठेवित होतो ”
असा आरोपीचा बचाव होता. पण त्यावर कोर्टाने विश्वास ठेवला
नाही. कारण १०,००० रुपयांपेक्षा खूप मोठी तूट हिशेबात येत
होती. बाकीच्या १९,५०० रुपयांच्या तुटीबाबत आरोपीचे
म्हणणे असे की एजंटाजवळ ही कॅश देऊन मी बाहेर गेलो होतो.
हा खुलासाही कोर्टाने अमान्य केला.

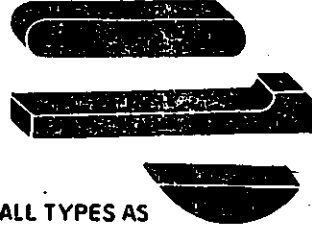
रेडिओचा खप अपेक्षेप्रमाणे नसही — १९७१ चे मानाने
१९७२ मध्ये मोठ्या कारखानदारांच्या रेडिओ सेट्सचा खप
आठ टक्क्यांनी घटला. एकूण विक्री १८ लक्ष सेट्सची होईल
अशी अपेक्षा होती, पण प्रत्यक्ष विक्री १६ लक्ष सेट्सचीच
झाली. सुमारे चार लक्ष सेट्स कारखान्यांकडे पडून आहेत. छोट्या
कारखानदारांचा खप २०% ने वाढला, परंतु एकूण विक्रीत
त्यांचा वाटा अल्प आहे. रेडिओच्या खपापैकी ७५% खप शहरात
आणि २५% खप ग्रामीण भागात होतो.

नॉर्वेजियन पंडिताने हिंदू धर्म स्वीकारला—अॅक्सल
जेनसन ह्या ४० वर्षे वयाच्या नॉर्वेजियन ख्रिस्ती पंडिताने
३ जानेवारी रोजी दिल्ली येथे हिंदू धर्म स्वीकारून अरविंद हे
नाव धारण केले. हिंदू मुलीशी विवाह करून भारतामध्येच
स्थायिक होऊन, गीता आणि वेद ह्यांचे नॉर्वेजियनमध्ये भाषांतर
करण्याचा त्याचा विचार आहे.

कॉफी-प्रेमी अमेरिकन—अमेरिकेत दरमागशी दर साल
१३.६ पौंड कॉफी खपते. अजिबात कॉफी न पिणाऱ्यांपेक्षा
दररोज पाचापेक्षा जास्त पेले कॉफी जे पितात, त्यांना हृदयविकार
होण्याचा दुप्पट संभव असतो, असे बॉस्टन विद्यापीठाच्या
मेडिकल सेंटरच्या संशोधनाला आढळून आले आहे.

बँक ठेवींच्या वाढीची गती मंदावली — १९७१ मध्ये
बँकांकडील ठेवी १,१५४ कोटी रुपयांनी वाढल्या होत्या;
१९७० मधील वाढ १,२०९ कोटी रु. ची आहे. म्हणजे,
आकड्यांच्या दृष्टीने वाढ दिसत असली तरी ठेवींच्या वाढीच्या
गतीचे प्रमाण १९.९% वरून १७.३% वर उतरले.

**IMPORT
SUBSTITUTE
GADRE KEYS**

ALL TYPES AS
PER SPECIFICATION

**GADRE BROTHERS MADHAVNAGAR
(MUMBAI)**
PHONE NO. 2318 GRAM: "SEWA"

नोगी सेल्स कॉर्पोरेशन

१०६ मंगलाप धरंदरोड रोड, गुणर्द ४, बी. आर.

नहीं - यह कोई साधारण कार्य नहीं!

सरदार

सोडा वाटर
यंत्रसामग्री

यह यंत्रसामग्री ६० वर्ष पहिले प्रस्तुत की गयी है और आजभी इसकी कोई तुलना नहीं। भारत और पूरबी देशों में हजारों की संख्या में ये यंत्र उपयोगमें हैं और सेनिकी भोजनशाला, क्लब, अस्पताल, उपाहारगृह और स्नायालय आदि में ये कितने ही यंत्र गत २० वर्षोंसे काम देते आये हैं।

हर दिन ५० से ५०० दर्जनों तक शीतल पेयों की बोटले निर्माण करनेवाले इन यंत्रों की कीमत का थोडे ही काल में कई गुना मुचदला मिल जाता है।

हमारे दूसरे निर्माण है: १. रंगहीन द्रव कार्बन डायऑक्साईड वायु जो कार्बोनेशन में तथा आग बुझाने में उपयोगी है, २. सोडा-वाटर यंत्रों के कलपुर्जे, ३. सूखा बरफ

यंत्रों और कलपुर्जोंकी नकल से सावधान रहिये

दि सरदार कार्बोनिक गैस कंपनी लिमिटेड

सर विठ्ठलदास चैम्बर्स, १६, अपोलो स्ट्रीट, बम्बई १.

फोन: कार्यालय: २५३३०२ कारखाना: १७६३०२

हे पत्र पुणे, पेठ शिवाजीनगर घ. नं. ९१५/१ आर्यभूषण छापखान्यात, या वृत्तपत्राचे मालक श्री. श्रीपाद वामन काळे यांनी छापिले व 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेकन जिमखाना), पुणे ४, येथे प्रसिद्ध केले. (वार्षिक वर्गणी रु. ६)